

1

8

א תלמיד ישגלה לעיר מקלט מגלין רבו עמו שנאמר
וחי עשה לו כדי שיחיה וחי בעלי הכנה
ובבקשה בלא תלמוד תורה כמיהה חשיכון. וכן הרב
שגלה מגלין ישיבתו עמו:

דאמר רב יוחנן

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם: ונתתי גשמים
בפעם ונתנה הארץ יבולה וצץ השדה: מן פרוי: והשיג לכם דיש את
בציר ובציר ישיג את ירע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח
בארצכם: ונתתי שלום בארץ וישכבתם ואין מקרד והשבת' תיה
רעה מן הארץ וחרב לא יעבר בארצכם: וירדפתם את איביכם
ונפלו לפניכם לחרב: וירדפי מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה
ירדפו ונפלו איביכם לפניכם לחרב: ופניתי אליכם והפריתי אתכם
והרביתי אתכם והקפתי את בריתי אתכם: ואכלתם וישן נושן
וישן מפני חדש תוציאו: ונתתי מקבני בתוככם ולא תגעל יי
גפשי אתכם: והתהלכתי בתוככם והייתי לכם לאלהים ואתם יב
תהיו לי לעם: אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ י
מצרים מהית להם עבדים ואשבר בטח צלכם ואולך אתכם
קומיות:

9

דאמר רב יוחנן אמר רב כאי
דכתיב כי האיש הרבם ויבן את זאת דבר
והשאל לרבמים ולנביאים (ה) ולא פירשוהו
עד שפירשו הקב"ה בעצמו דכתיב ויאמר
ה' על עוזבם את תורת' וגו' היינו לא שמעו
בקולי היינו לא הלכו בה אמר רב יוחנן
אמר רב (ו) שאין מברכין בתורה תחלה

מ"ט (ג) יחמא

טכט בחיות

10

שאינ מברכים בתורה תחלה. תחילת
עסקס נכל יוס דהיינו לעקוק דכתי
תורה והערב נא ואשר נחר: דבר זה
גשאל לחכמים וכו' ולא פרשוהו.
מדכתי' ויאמר ה' על עוזבם את תורת' וכו'
מכלל דליכא דידע להדורי טעמא חלל
קדשא צריך הוא בלחוד. ומלמתי
נמגילת סתרים של ה"ר יונה ז"ל דקרא
הכי דייק דעל שלא דרכו בתורה
תחילה אצדה הארץ דאס אימא על
עונם את תורת' כפשטא משמע
שעזבו את התורה ולא היו עוסקין בה
כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא
פרשוהו והלא דכר גלוי היה וקל לפרש
חלל דאי עוסקין היו בתורה תמיד
ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על
מה אצדה הארץ עד שפרשו הקב"ה
נעלמו שהוה יודע מעמקי הלב שלא
היו מברכין בתורה מחלה כלומר שלא
היתה התורה משונה נענייהם כ"כ
שהוה ראוי לנכך עליה שלא היו
עוסקים בה לשמנה ומחוך כך היו
מזולזלין בנכמתה והיינו לא הלכו בה
כלומר בכונתה ולשמנה. חלו דכתי הרב
החסיד ז"ל והם נאים ראויין למו

ה"ל (טב)

(ג) אם בחקתי תלכו, יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר: ואת מצותי תשמרו, הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה.

2

(יד) ואם לא תשמעו לי, להיות עמלים בתורה²⁷, לדעת מדרש חכמים²⁸. יכול²⁷ לקיום המצוות, כשהוא אומר: ולא תעשו וגו', הרי קיום מצוות אמור, הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי, להיות עמלים בתורה.

3

אברו שנים
עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי
עקיבא מנבה עד אנטופרים וכולן מתו בפרק
אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה
העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו
שבדרום ושנאה להם ר"ס ור' יהודה ור' יוסי
ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמעון והם הם
העמידו תורה אותה שעה תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת אמר רב המא
בר אבא ואיתמא ר' יוסי בר אבין כולם מתו מיתה רעה סאי הוא א"ר נחמן
אסרה

א"ר אמור (כ)

4

כל ישראל ייש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמד כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר ממעו.
סעשה ידי להתפאר *ואלו שאין להם חלק לעולם הבא *האומר אין תחיית המתים מן
התורה ואין תורה מן השמים ואפיקורוס

מ"ט (כ"ג)

5

חנינא אמרי תריוהו זה המבזה ת"ח רבי יוחנן ור' יתושע בן לוי אמרי זה המבזה חבורו בפני ת"ח בשלמא
למ"ד המבזה חבורו בפני ת"ח אפיקורוס דני מבזה תלמוד חכם עצמו מגלה פנים בתורה שלא כהלכה הוי
אלא למ"ד מבזה תלמוד חכם עצמו אפיקורוס הוי מגלה פנים בתורה כגון: מאי יכגון מנשה בן חזקיה

מ"ט (כ"ד)

6

מתנני ר' נחניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש
ובציאתו תפלה קצרה אמרו לו מה מקום לחפלה זו אמר להם בכניסתי אני
מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי:
מתנני אמר מורה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא
שמת חלקי מיושבי קרונת. שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי
תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל
שבר והם עמלים ואינם מקבלים שבר אני רץ והם רצים אני רץ להדי העולם
הבא והם רצים לבאר שחת:

מ"ט (כ"ה)

ב אמר רבי יהושע בן לוי:
בכל יום יום בת קול יוצאת מהר חורב ומקרות ואומרת:
אוי להם לבריות מעל בונה של תורה, שקבל מי שאינו עוסק
בתורה, נקרא גוץ. שנאמר: גם זהב כאף חזיר, אשה
פיה וסרת טעם: ואומר: והלחת מעשה אלהים המה,
והמקטב מקטב אלהים הוא, חרות על הלכות: אל תקרא
חרות אלא חרות, שאין לך בן חרין, אלא מי שעוסק
בתלמוד תורה, וקל מי שעוסק בתלמוד תורה, הרי זה
מתעלה, שנאמר: וממנה נחליאל, וממנה ליאל במות:

מ"ט (כ"ו)

בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה כבחמורה ובורח מן העבירה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה:

לא יתקרא אית' שור אכב אחיה או אחישו נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיה: ואם לא קרוב אחיה אליה ולא ידעתי ואספתו אל-תוך ביתך ויהיה עמך עד דרש אחיה אהו וקשבתו לו: וכן מצשה לקמרו וכן מצשה לקמלתו וכן מצשה לכל-אבדת אחיה אשר-האבד ממנו ומצאתה לא תוכל להקצלים:

בכר. נזרנו פירות זה המאמר כפרק י' מסנהדרין וכבר העירו חכמים ע"ה על חדות כפלה בתורה יש בו זרוו על מעשה המלות והוא אמרו [א] אז יבדיל משה שלש ערים כעבר הירדן וגו' בידוע שאין מועילות שלא יהיה בהן דין פרי מקלט עד שיובדלו השלש האחרות שבארץ יבאבל אמרו (ב) יודע היה משה רבינו עליו השלום שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שיובדלו השלש שבא"י שאלו [ב] שש ערי מקלט שהיינה ולאמס הבדיל אלו מפני שאמר הוהיל ובלה מלכה לירי אקיימנה והאם כיוולא בזה במשה רבינו ע"ה משיב האמתות שלש שבא"י וכסף הוסיף חלי מלות עשה על כל מעלתו ושלמותו (ג) אין לריך למר שיעשו מי שלמשה' נפשו והוחזק לרעהה וקדמה :

והענין הכתובים אוחז כי למה הקב"ה לזכות את ישראל במצוה ולהענין לרעך כמוך ולהשרישו בה קו לקו עם היות שקש' הדבר בעיני בני אדם לייגע בעד זליהם כי מי יראה לזכות אחיו שורו או המורו ויהיה מהמר אחריו עד גשמו עד אחיו ויניח כל עסקו על כן אמרה תורה לא תראה את שורו או את שני נדחים והתעלמת מהם כעבדך כי כן דרך בני אדם כי אם השב השיבם כלומר השב פעם אחת ולאח"כ השיב פעם אחרת אם יעריך כי בראשונה על הכרח טווי התורה ולאח"כ אשה השיבם מעלמך כ"כ תחפון עשות רעו כי עשים המצוה פעם אחת תגורר להיטיב לבך לעבות' פעם שנית וגם אם לא קרוב אחיו תשמרנו כבירך עד זרוש אחיו אוחו והנה עד כה עשייתו המצוה בזהמה כהורה שלא ירע בעינוך באומר כי נוסף על השבת חבד' גם יכמרו רחמיו על בהמ' עבודה ליספל. בהן כל ישרו נדחים אך עשה אחר שהחלות לעשות מצוה זו בטהורים מובטחתי כך שוכן העש' לחמורו עם שהיה בהמה טמאה. ועדיין אפשר שהיה רעון טוב במצוה למה שהוא בעל חי משום לער בעלי חיים אך מזה ימשך לך שוכן טעשה לשמלהו ואחרי ששלש במצוה מלו דע לך שכ"כ הו' משרש ומגומד במצוה שמעלמך לא טובל להחמלם שאשילו יסו לך עסקים רבים או חיה' זקן ואינו לפי כבודך לא תהמר פטור חני כל כך חיה' המלו חביב' בעינוך שלא תוכל להחמלם מעלמך וטעשו'

בירוש הירושלמי כ"ח

(א) אמר זלזה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. על המצות אשר יזכיר בכל הספר מחלת עשרת הדברות בפרשת ואתחנן.

ונמשכו דברי הפתיחה הוואת, עד שהשלים בהם בפסוק ושמרת את חקיו ואת מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריו ולמען תאריך ימים על הארמה אשר ה' אלהיך נתן לך כל הימים (להלן ד טו). או קרא משה אל כל ישראל אשר היו לפניו ואמר (להלן ה א) שמע ישראל את החקים ואת המשפטים אשר אנכי דובר באזניכם היום, והתחיל בביאור התורה עשרת הדברות שישמעו אותם בביאור מפי המקבל אותם מפיו של הקב"ה, ואחרי כן הודיעם יחוד השם שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (להלן ו ד), וכל המצות שבספר

הקמת הירושלמי כ"ח

הדעת היום והשבת אלי לבקרה כי יהוה הוא האלהים במקום ממעל ועל-הארץ מפתח אין עוד: ושמה את-חקיו ואת מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריו ולמען תאריך ימים על-הארמה אשר יהיה אלהיך נתן לך פלי-הימים:

אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מן-הערים הקלות אשר יבאבל אמרו (ב) יודע היה משה רבינו עליו השלום שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שיובדלו השלש שבא"י שאלו [ב] שש ערי מקלט שהיינה ולאמס הבדיל אלו מפני שאמר הוהיל ובלה מלכה לירי אקיימנה והאם כיוולא בזה במשה רבינו ע"ה משיב האמתות שלש שבא"י וכסף הוסיף חלי מלות עשה על כל מעלתו ושלמותו (ג) אין לריך למר שיעשו מי שלמשה' נפשו והוחזק לרעהה וקדמה :

אמר רב יהודה אמר רב בשעה ששעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר בתרים לאותיות אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ידך אמר לו אדם אחד יש שעורר לדיות במקו כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעורר לדרוש על כל קץ וקץ תילין תילין של הלכות אמר לפניו רבש"ע דראו לי אמר לו הוור לארורך הלך וישב במקו ט שמונה שורות ולא היה יודע מה הן אפרים תישש כוז כיון שהגיע לרבר ז אחד אמרו לותלמדיו רבי מנין לך אמר להן הלכה למשה מסיני נרשייבה דעתו

דבר ר' סימא בשעה שהקרימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי הישרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני בתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום שנאמר ויתנגלו בני ישראל את עדים מהר חורב אז המא בר' חנינא בתורב מענו בתורב פרקי בתורב מענו כדאמין בתורב פרקי דכתיב ויתנגלו בני ישראל וגו' איד יורגן וכולן וכה משה ונטלן דכסוך ליה ומשה יקח את האהל אמר רל עתיד הקביה ליתרנגלו לנו שנאמר יפדויי ה' ישוכן וכו' ציין ברנה ושמרת עולם על ראשם שבתה ששעולם על ראשם

הקרא משה אלי כל-ישראל ויאמר אליהם שמע: וישראל את-התקנים א ה רבים ואת-המשפטים אשר אנכי דבר באזניכם היום ולקדמם אתם ושמרתם לעשתם: יהנה אלהינו ברת עמנו ברת בהרב: לא את' ב ג אבהינו ברת יהנה את-הקבית הזאת כי אהנו אנחנו אלה פה היום בלגו תקים: פנים ב' פנים ד' הנה עמכם בקר מתוך האש: אנכי ד ה עמד בין-יהנה ובין-יכם בעת ההוא להגיד לכם את-ידבר יהנה כי ראתם מפני האש ולא-עליהם בקר לאמר: אנכי ו יהנה אליהן אשר הוצאתיך מארץ מצרים רבות ידעו

כ"ח נאמן

הקב"ה לזכות את ישראל ולהענין לרעך כמוך ולהשרישו בה קו לקו עם היות שקש' הדבר בעיני בני אדם לייגע בעד זליהם כי מי יראה לזכות אחיו שורו או המורו ויהיה מהמר אחריו עד גשמו עד אחיו ויניח כל עסקו על כן אמרה תורה לא תראה את שורו או את שני נדחים והתעלמת מהם כעבדך כי כן דרך בני אדם כי אם השב השיבם כלומר השב פעם אחת ולאח"כ השיב פעם אחרת אם יעריך כי בראשונה על הכרח טווי התורה ולאח"כ אשה השיבם מעלמך כ"כ תחפון עשות רעו כי עשים המצוה פעם אחת תגורר להיטיב לבך לעבות' פעם שנית וגם אם לא קרוב אחיו תשמרנו כבירך עד זרוש אחיו אוחו והנה עד כה עשייתו המצוה בזהמה כהורה שלא ירע בעינוך באומר כי נוסף על השבת חבד' גם יכמרו רחמיו על בהמ' עבודה ליספל. בהן כל ישרו נדחים אך עשה אחר שהחלות לעשות מצוה זו בטהורים מובטחתי כך שוכן העש' לחמורו עם שהיה בהמה טמאה. ועדיין אפשר שהיה רעון טוב במצוה למה שהוא בעל חי משום לער בעלי חיים אך מזה ימשך לך שוכן טעשה לשמלהו ואחרי ששלש במצוה מלו דע לך שכ"כ הו' משרש ומגומד במצוה שמעלמך לא טובל להחמלם שאשילו יסו לך עסקים רבים או חיה' זקן ואינו לפי כבודך לא תהמר פטור חני כל כך חיה' המלו חביב' בעינוך שלא תוכל להחמלם מעלמך וטעשו'